

UDC 398.8(477):784.4

**CULTURAL ASPECT OF RESEARCH AND INTERPRETATION OF THE GENRE
«FIELD» OF UKRAINIAN MUSICAL FOLKLORE TRADITIONS**

Vodiani Bogdan – Candidate of Arts, Professor, Honored Artist of Arts Ukraine, Head of the Department of Musicology and Methodology of Musical Art, Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil.

Bankovskyi Anatolii – Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor at the Department of Musicology and Methodology of Musical Art, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil.

Repka Borys – Honoured Artist of Ukraine, Director of the Taras Shevchenko Academic Regional Drama Theatre in Ternopil, Associate Professor at the Department of Musicology and Methodology of Musical Art, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil.

The article deals with the phenomenon of genre memory of Ukrainian musical folklore, which is truly unique. However, musical folklore appears monolithic only from a certain time distance, when it is possible to comprehend it as a mentally saturated folklore space.

Research methodology. In fact, musical folklore consists of a number of separate phenomena, facts, often ordinary, rarely artistically unique and not reproducible in the offspring, but this does not diminish the need to apply a phenomenological and cultural approach to their study.

Results. It is important to realize that folk artifacts are preserved in the national cultural memory as an artistic standard under the guise of a certain genre form as a tradition. And these are significant traces of the multidisciplinary sphere of traditional folk culture, because the artistic thinking of the people canonized the tradition itself as the basic principles of meaning and form creation that remain stable for a long time and shine through in historically distant variants. Consequently, musical folklore is generally characterized by a focus on a certain model – stable genre formations and content standards, which, as a product of folklore traditions, are enshrined in the concepts of genre type and generalized in the collective concepts of plot fund, musical and intonation thesaurus etc.

Novelty. The intention to study the genre field of musical folklore in a culturally oriented way naturally actualizes the issue of adequate methodological orientation – such conditions when the topic of the specifics of folklore thinking reaches the The practical significance. The widespread practice of studying folklore and ethnographic reality in the form of analytical study of the reliability of a single folklore fact is evidence of the algorithms for its processing by the method of statistics. Against this, the author advocates an analytical methodology for the reconstruction and interpretation of folklore thinking as a significant component of the subject-reflective environment of culture in the features of artistic language and general knowledge about the universe.

Key words: traditional folk culture, musical folklore, folklore genre type, folklore environment, folklore thinking.

Надійшла до редакції 01.12.2024 р.

УДК 78:398.8

**ЗМІННІ ТА СТАБІЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ МАЛАНКОВИХ ПІСЕНЬ
У КОНТЕКСТІ ОБРЯДУ «МАЛАНКА» (на прикладі експедиційних записів села Сидорів
Тернопільської області): культурологічний аспект**

Ірина Романюк – кандидат мистецтвознавства, асистент кафедри
музикознавства та методики музичного мистецтва,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
<https://orcid.org/0009-0004-3654-4656>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.880>
irinaromteua@gmail.com

Аналізуються записи маланкових пісень с. Сидорів Тернопільської обл. щодо змінності та сталості традицій обряду «Маланка». Окреслено початкову історіографію записів обряду «Маланка» з історичного ареалу побутування – подністрянського регіону. Розглянуто збірки текстів маланкових пісень у записах Ю. Федьковича, підкреслено значимість уміщених у них нотацій. В контексті концепції С. Грици про окремих рух текстів та мелодій пісень у просторі та часі, проведено паралелі з сучасними записами маланкових пісень. На прикладі записів маланкових пісень с. Сидорів Тернопільської обл. показано видозміну сюжетів крізь призму національно-культурної ідентичності та сталість традиційної ритмо-інтонаційної формули та ритмічної структури вірша. У більшості регіонів побутування «Маланок» різноманітні за сюжетами тексти співаються на одну мелодію, що підтверджує парадигматичну модель розвитку українського музичного фольклору С. Грици.

Ключові слова: український музичний фольклор, ритмічна структура вірша, маланкові пісні, національно-культурна ідентичність, обряд «Маланка».

Постановка проблеми. Дослідження українського музичного фольклору в наш час є важливим фактором національно-культурної ідентичності. Прадавні елементи обрядовості інтегрувалися з сучасними контекстами, наповнюючи традиційні обряди новими сенсами, втіленими в сюжетах пісень та появою нових героїв і персонажів. На різний рух текстів та наспівів пісень у просторі й часі вказувала у своїх дослідженнях С. Грица. Її концепції знайшли своє відображення у даному дослідженні, зокрема про множинність інваріантів у парадигматичній моделі маланкових пісень.

Актуальність дослідження маланкових пісень із с. Сидорів Тернопільської обл. полягає у виявленні видозміни й стабільності у традиційному обряді «Маланка», що сягає своїми витокami у прадавні дохристиянські часи, змінюючи сенси і зберігаючи традиційність сюжетів та наспівів.

Останні дослідження та публікації. Серед останніх досліджень маланкових пісень виокремимо праці А. Іваницького, О. Харчишин, В. Ковалю. Проте у колі жодного з дослідників не потрапляли маланкові пісні з Тернопільщини. У нашій статті проведемо часові спостереження та регіональні особливості обряду «Маланка» на Буковині крізь призму дослідження XIX ст. Ю. Федьковичем і порівняємо ці записи з маланковими піснями дністрянського ареалу на Тернопільщині початку XXI ст.

Мета статті полягає у розгляді часо-просторових векторів руху українського музичного фольклору, зокрема маланкових пісень, виявлених крізь призму концепцій С. Грици та власних аналітичних спостережень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Маланкові пісні є обов'язковим компонентом традиційного обряду «Маланка», який, беззаперечно, має давні сакральні витoki. Про глибоку магічну функцію маланкового обряду засвідчують чимало аспектів, зокрема: виготовлення масок негативних персонажів, переодягання хлопців на дівчат, стала ритмо-мелодична формула та ритмічна структура вірша обрядових пісень, слова-символи у текстах тощо.

Обряд маланкування входить до циклу різдвяно-новорічних свят та проводиться у час напередодні Щедрого вечора або Василя. Питомий історичний регіон побутування та поширення «Маланки» – межиріччя Дністра і Прута.

Перші записи пісень про Маланку (всього 6 текстів) із Покуття та Гуцульщини подав ще Я. Головацький. Понад десять фіксацій маланкових пісень разом з обрядовими описами з Городенківського та Коломийського повітів належать О. Кольбергу. Він указав на ряджений гурт парубків-маланкарів із головними персонажами, якими є Маланка, Василько та Дід.

Один із перших записів не лише маланкового обряду та текстів пісень, але й нотації мелодій належить Осипу-Юрію Федьковичу. Нотації вірувань місцевих мешканців Буковинського краю лягли в основу його розвідки «Ти місяцю, ти королю, красна Маланка з тобою. Тридцять дві пісні Маланочні і русальні руського народу. В честь і славу Єму зібрав зладив Ю. Федькович», були опубліковані О. Маковесом у тижневику «Неділя» (ч. 33), що виходив додатком до літературного часопису «Буковина» у 1894 році.

Саме у міфологічному ракурсі подають етимологію походження імен основних персонажів обряду – Маланки та Василя буковинські мешканці кінця XIX століття. У передмові до розвідки «Ти місяцю, ти королю» Ю. Федькович зазначає, що Маланка (Миланка), згідно з розповідями селян, є донькою Лади – землі та сестрою Радо – Князя – Місяця. Миланка є Весною – Маяною, цілому світу мила, бо уквітчує світ квітами і зеленню. Лихий змії викрав Маланку, коли її брат Місяць був на полюванні та замкнув у підземному царстві. Врятував та одружився з нею Васильчик (Безсильчик, Черчик). Тому одруження Маланки з Василем («черчику-Васильчику» у текстах маланкових пісень) символізує весну, що визволилася з неволі [5; 655-660].

Згідно з записами Ю. Федьковича, обряд проводився наступним чином: Маланку (одягнену дівчину) водили від хати до хати у супроводі Чильчика (Васильчика), Місяця, Змія з бородою та ватагою дівчат і хлопців. І ці збитки, які вона робила по хатах, символізували ту хатню роботу, яку Маланка виконувала, будучи невідьницею Змія, тобто все навпаки, навиворіт, адже у Змія все не так, як у людей.

Цінними є записи текстів маланкових пісень, зібрані Ю. Федьковичем та упорядковані ним у двох співаниках. Окрім вищезгаданого «Ти місяцю, ти королю!», у поета є рукописна збірка «Наша Маланка дністровая» з передмовою та додатками «Вінчоване до Маланки» та «Пляшованец до Маланки», опубліковані І. Франком у першому повному виданні творів видатного буковинського поета та фольклориста у 1902 році у друкарні Наукового товариства ім. Т. Шевченка. [5]. Всього ж в той період (1902 – 1918 рр.) видано чотири томи у семи книгах, які готували до друку І. Франко – ініціатор задуму та неформальний керівник усього проекту, а також О. Колесса та О. Маковей. На цьому виданні й ґрунтувалися усі подальші збірки буковинського поета, що з'являються друком до наших днів.

Вражає кількість записів текстів маланкових пісень, а їх є у першій збірці «Наша Маланка дністровая» – 21, а у збірці «Ти місяцю, ти королю!» – 32 маланкові пісні. Тематика більшості текстів цих пісень Ю. Федьковича у віршованій формі розкривають зміст та походження обряду Маланка,

описаний ним у передмові до обох збірників та записаних зі слів селян рідної йому Буковини – подністрянського краю, яке надзвичайно багате, власне, маланковими обрядовими діями та піснями. На жаль, нині важко виокремити автентичні тексти із стилізованої поезії Ю. Федьковича.

І. Франко високо цінував етнографічну діяльність Ю. Федьковича, зокрема його внесок у збереження народної творчості. У своїх відгуках І. Франко, зазвичай, звертав увагу на стилістику, точність відтворення народного матеріалу та значення таких праць для розвитку української літератури й культури. Готуючи збірки маланкових пісень до друку у Львові, І. Франко писав: «Федькович тоном народних щедрівок зложив поетичну міфологію, основану на фрагментах староруської міфології, на живих ще народних віруваннях, але переважно черпаних з власної фантазії» [4; 123].

Цінним із точки зору етномузикознавчої науки є нотні записи, вміщені І. Франком у виданні 1902 року, як додаток у розділі «Мелодії». Як він зазначає, деякі з цих мелодій є з автографів, деякі – з друкованих співаників, але більшість є народними, покладеними на ноти самим Ю. Федьковичем. Мелодії за № 33 «Маланка» та № 34 «Вінчоване до Маланки» взяті І. Франком з автографів Ю. Федьковича до його ж «Колядника» [4; 805].

Мелодії маланкових пісень «Ти місяцю, ти королю» (№ 1) та «Вінчоване до Маланки» із збірки Ю. Федьковича «Наша Маланка Дністровая»

Обидва наспіви ілюструють типову ритмо-мелодичну формулу маланкової пісні, що зберіглася й до нашого часу 4+4, 5+4 із характерною третньою ритмізацією (3/8, 3/4), дворядковою строфою без рефрену, проте з можливим повтором другої строфи. Простежується так звана тонічна структура вірша, де наголошені склади співаються більш довгими тривалостями (квантитонове інтонування). «Вінчоване до Маланки» має первісну основу наспіву – іонійський пентахорд із субквартою. В основі мелодики пісні «Ти місяцю, ти королю» – еолійський лад з опорою на першу, четверту, п'яту ступені.

Як зазначає А. Іваницький, базовою структурою маланкових пісень слід вважати 4+4, котра вказує залежність «Маланок» від щедрівок. Основна ритмічна форма: вісімка – четвертна, четвертна – вісімка. Внаслідок розділення чвертки на дві вісімки і виникає структура 5+4. Порівнявши ці мелодії із записами кінця XX століття, зокрема поданим А. Іваницьким в «Історичній Хотинщині» [2], «Хрестоматії з українського музичного фольклору» [3], знайдемо приклади сучасних записів буковинських маланкових пісень, в основі яких є еолійський звукоряд, початковим висхідним інтервалом квінти (перша – п'ята ступінь), що можна трактувати інваріантом мелотипу пісні «Ти місяцю, ти королю» в записі кінця XIX століття. Більш стабільними залишаються метро-ритмічні ознаки маланкових пісень, зокрема третність, акцентність та характерна ритмічна структура вірша, що робить пісні даного жанру легко впізнаваними.

Власне, це підтверджує дослідження С. Грици щодо окремого розвитку у часі та просторі тексту та мелодики. Як слушно вона зауважує у дослідженні про ендегенну природу фольклору: «Як сфера вищого духовного діяння, музика включена до найглибших рефлексій людини. Вона має власне буття, здатне впливати на організацію середовища, і в цьому її сила постійного оновлення, відродження фольклору. Можуть зникати, вичерпуватися сюжети. Однак не зникають як пам'ятні знаки, як орнаменти цілих культурних пластів» [1; 71]. В іншому дослідженні «Категорія парадигми у вивченні варіаційної специфіки фольклору» С. Грица конкретизує: «Мелодії не властива конкретна зображальність, вона реалізується в ритмо-інтонаційній формі / ... і виявляє нахил до сталості в часі та змінності в просторі» [1; 41].

Тому в контексті цих аналітичних спостережень, пропонуємо розглянути маланкові пісні, записані у с. Сидорів Чортківського р-ну Тернопільської обл. під час фольклорної експедиції здобувачів вищої освіти відділу «Теорія музики» Тернопільського мистецького фахового коледжу ім. С. Крушельницької (кер. – І. Романюк) 13 жовтня 2024 року.

Село Сидорів знаходиться на річці Збруч неподалік Гусятина на межі Тернопільської та Хмельницької областей, і входить до північних меж дністрянського ареалу поширення «Маланки».

У Тернопільській області цим районом побутування обряду «Маланки» є села колишніх адміністративних одиниць: Борщівського та Заліщицького районів, через які протікає річка Дністер. Зокрема, у с. Горошова на Дністрі традиційно відбувався фестиваль Маланок.

Інформаторками фольклорної експедиції в с. Сидорів стали завідувачка Будинку культури Наталя Миколаївна Сосновська (1978 р. н., місцева) та вчителька музики місцевої школи Любомира Євстахівна Кучер (1969 р. н., місцева). Згідно з їхніми даними, записано цікавий обряд маланкування, що має низку місцевих відмінностей.

Основний зміст «Маланки» в наш час зводиться до переодягання хлопців у дівчину – Маланку, яка з гуртом хлопців ходить по хатах, жартує та робить певні «збитки»: розкидає сміття по долівці, перевертає глечики з водою тощо.

Цей, беззаперечно, давній магічно-ритуальний обряд протягом століть зазнав трансформації і перетворився у суто розважальний контекст. Як вважають дослідники, метою таких переодягань хлопця на дівчину, носіння масок, що зображають негативні образи є своєрідне «заплутування» злих сил. За вірування наших предків злі сили особливо активними були в ці зимові дні, коли ночі, та відповідно темінь, були найдовшими.

Основними героями дійства були Маланка (переодягнений хлопець) та Василь (хлопець або в деяких місцевостях переодягнена дівчина). Їх супроводжував гурт хлопців.

Маланка в с. Сидорів проводиться так: «Збиралася ватага хлопців, які були красиві на вроду. Вони мали бути низького росту і їх переодягали в Маланку. Хлопців фарбували, одягали в хустини, під яку підставляли картонку – це робили для того, щоби вони були більш схожі на дівчат. Високі парубки виконували роль Василя. Маланок мало бути дві і два Василя також, а решту хлопців були козаками, і їх мала бути парна кількість» (записано зі слів інформаторки Наталі Сосновської).

У селі є два головних «кути», які називаються «Цегольня» і «Безодня». Кожен із них готував свій гурт, у якому було дві Маланки та два Василя та власноруч пошиті костюми. Василі ходили в кожухах. Збиралися в когось в дома і вчили маланкових пісень (місцева назва – «маланки»).

Напередодні Нового року, у Щедрий вечір хлопці ходили засівати до дівчат, а зранку – йшли до церкви на святкову Літургію. Варто зазначити, що змагання вже починалося від приходу до церкви, адже чия «Маланка» прийшла швидше та першою розбирала хоругви (церковні релігійні знамена).

Після Літургії відбувалося змагання між «Цегольнею» і «Безоднею». Гурти «Маланок» ставали ряд навпроти ряду та супроводжуючи свій спів дзвоном, починали співати. Вигравала та «Маланка», яка довше і більше зможе заспівати пісень. Тобто, хто кого переспіває за кількістю, а не за гучністю. Відповідно, у селі побутувало багато текстів маланкових пісень, які передавалися з покоління в покоління. Завершували співи віншівкою «А ми хлопці запорожці, ще й козаки нівроку!». Потім ходили по хатах і маланкували, віншували. Після того як обійшли все село, йшли до будинку культури і давали ще святковий концерт.

Отож, відмічаємо наступні відмінності традиції маланкування с. Сидорів Тернопільської області від традиційної основи обряду:

1. є два гурти хлопців, у кожному з яких є дві «Маланки» та два «Василя»;
2. «Маланкою» обирали вродливого хлопця і макіяжем посилювали вроду та схожість до дівочих рис обличчя;
3. проводилися змагання між двома гуртами («Цегольні» і «Безодні») на знання більшої кількості маланкових пісень, які виконувалися після Літургії біля церкви;
4. після співу біля церкви гурти ходили по хатах, де маланкували, але не робили «збитків», лише співали і віншували;
5. після обходу дворів збиралися в Будинку культури на загальний концерт.

Переглядаючи світлина «Маланок» з 1970-х, 1990-х років, люб'язно надані нам інформаторами після проведення експедиції, ми зауважили наявність на світлинах хлопців, одягнених у маски традиційних негативних персонажів. Зокрема, на світліні «Маланки» з «Безодні» середини 1990-х років проглядаються типові буковинські образи «ведмедів». Хлопців у масках по-місцевому називали «жиди». Вони долучалися до гуртів уже після співів біля церкви. Ролей не виконували жодних, їхня функція – залякування дітей та дівчат. Усі гроші, які «вманили» в людей «жиди», не кидалися у загальну «казну», це був їхній особистий заробіток.

Маски робили зі старих шкіряних кожухів, фанери. Їх вирізали, зшивали, клеїли, потім розфарбовували.

«Маланка» з «Цегольні» та «Маланка» з «Бездні». 1990-ті роки.

Остання «Маланка» в с. Сидорів не проводилася з 2022 року з об'єктивних причин. А в наш час констатуємо відтік та зменшення юнаків у селі. Та й громада вирішила призупинити проведення обряду «Маланки» під час повномасштабної війни.

Переглянути фрагмент відеозапису проведення «Маланки» в с. Сидорів у 2021 році можна за посиланням на сторінці «Сидорівський старостинський округ» у соціальній мережі Facebook [6].

Перейдемо до розгляду та аналізу маланкових пісень із с. Сидорів. Нам вдалося записати три маланкових пісні, хоча інформаторки зазначали, що їх є значно більше. Факт наявності великої кількості текстів пісень підтверджується фактом наявності змагань між гуртами «Маланок», де переможцем стає той гурт, який співає (знає) більше пісень.

Розглянемо тексти записаних пісень. Першою є «Мороз тисне, сніг політає».

1. *Мороз тисне, сніг політає,
Наша Маланя ся починає /2.*
2. *Наша Маланя така як паня,
Ой, вийдіть з хати їх привітати /2.*
3. *Вона вам жиче щасливо жити,
По вашій смерті в небо ступити /2.*
4. *У ваших дверях – чотири дошки,
Пустіть до хати трошки /2.*
5. *У ваших вікнах – чотири шиби,
Пустіть Маланю, дайте їй риби /2.*

Цей текст є традиційним для маланкових пісень, проте третя строфа, вочевидь, більш пізнішого походження з місцевим діалектом «жиче», тобто бажає. Тексти двох інших маланкових пісень «В нашій садочку» та «Наша Маланя» заслуговують на окрему увагу. Адже за текстом вони наближені до повстанських пісень і є актуальними у наш час.

Таблиця 1. Тексти маланкових пісень села Сидорів

«Наша Маланя сім синів мала»	«В нашій садочку»
1. <i>Наша Маланя сім синів мала, Тепер ся бідна сама зостала /2.</i> 2. <i>Поїла війна бідні соколи, Так умирали в бойовім полі / 2.</i> 3. <i>Так умирали, так погибали, За Україну кров проливали /2.</i> 4. <i>За Україну, за церкву мати, Так умирали всі гайдамаки /2.</i> 5. <i>Одного вбили, та й схоронили, Прапором йому очі накрили /2.</i> 6. <i>А другий лежить ген там на стежу, Вороги зняли з нього одержу /2.</i> 7. <i>А третій лежить та й зажурився З тяжком шрапелем там оженився/2.</i> 8. <i>Ой, діти, діти, діти, соколи, Де вас шукати, де вас глядіти /2.</i> 9. <i>Чи в крутих горах там погибають, Чи в синіх морях там потопляють /2.</i>	1. <i>В нашій садочку ворона кряче, Маланя сидить та й гірко плаче /2.</i> 2. <i>Не плач, Маланю, та й не журися, Прислав муж картку – йди подивися /2.</i> 3. <i>Пішла Маланя, перечитала, впала на землю та й заридала /2.</i> 4. <i>Ой чого плачеш, мамо ріденька, Та й що чувати там від батенька / 2.</i> 5. <i>Ой, діти, діти, не буде тата, Важко ранила його граната /2.</i> 6. <i>Вирвало ногу, ще й праву руку Терпить нещасний тяженьку муку /2.</i> 7. <i>Муку він терпить, думку думає, Що з діточками вже ся прощає /2.</i> 8. <i>І з діточками, і з родиною, І з ріднов хатов, і з родиною /2.</i> 9. <i>Писав муж картку лівою рукою, Вже ся прощаю вірна з тобою /2.</i>

Як бачимо, тексти цих пісень є, власне, повстанськими, складені селянами цього краю. Це прослідковується і в діалектичних словах «*ріднов хатов*», «*з тяжком шрапелем*», «*лівом рукою*» та у поетичній стилістиці тексту. Єдине, що об'єднує їх із маланковими піснями – це ім'я жінки, яка втратила на війні синів («Наша Маланя сім синів мала») та чоловіка і батька своїх дітей («В нашім садочку»). Така поява нових текстів викликана, на нашу думку, наступними чинниками. Неподалік села, в лісі була повстанська криївка. Була потреба зберегти актуальні тексти, донести трагізм повстанської боротьби для нащадків. Тому ці тексти проникали у різні фольклорні жанри, зокрема і в маланкові пісні, які виконували парубочі гурти. І врешті, змагання між гуртами потребувало оновлення та поповнення репертуару.

Усі три пісні виконуються на один наспів, що є типовим для ритмо-мелодичної формули маланкових пісень із ритмічною структурою вірша 5+5. Для мелотипу маланкового наспіву с. Сидорів є характерна третня ритмізація, акцентна ритміка, еолійський лад з опорою на стійкі ступені, унісонно-гетерофонічне двоголосся з терцевою второю.

Висновки. Часо-просторовий вектор руху маланкових пісень від моменту їх виникнення до сьогодні пройшов тривалий шлях розвитку та видозмін. Нові покоління вносили нові сенси до обряду «Маланка», створювалися нові сюжети, з'являлися нові персонажі, обряд все більше трансформувався у бік розважальності. Місцеві традиції с. Сидорів показали стабільність обряду «Маланка» впродовж майже столітнього періоду, зберігши при цьому неповторні елементи. Проте, незмінними крізь століття залишилися ритмічна структура вірша, інтонаційна формула, на яку з плином часу нанизалися нові актуальні та зрозуміліші тексти. Наведені дослідження підтвердили думку С. Грици про змінність тексту та стабільність наспіву українського музичного фольклору.

Практична значимість дослідження. Матеріали, викладені у статті, можуть використовувати у подальшій педагогічній діяльності на заняттях із музичного фольклору, краєзнавства та виконавській практиці фольклорних гуртів. Будуть вони корисними і для подальших порівняльних досліджень з етнокультурної проблематики.

Список використаної літератури

1. Грица С. Фольклор у просторі та часі. *Вибрані статті*. Тернопіль : Астон, 2000. 228 с.
2. Іваницький А. Історична Хотинщина. Музично-етнографічне дослідження. Зб. фольклору. Навч. пос. із музичної фольклористики для вищ. навч. закладів культури і мистецтв I – IV рівнів акредитації. Вінниця : Нова книга, 2007. 576 с.
3. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментаріями): навч. посіб. для ВНЗ культури і мистецтв. Вінниця : Нова Книга, 2008. 520 с.
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Кн. 1. Київ : АТ «Обереги», 1994. 400 с.
5. Писання Осипа Юрія Федьковича. Перше повне і критичне вид. Т. 1. Поезії / З перводруків і автографів зібрав, упорядкував і пояснення додав д-р І. Франко. Львів : друкарня Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. 1902. XXII, 806 с.
6. Сидорівський старостинський округ (2021, 14 січня). Маланка. с. Сидорів. 2021 [Долучено відео] [Оновлення статусу] Facebook <https://www.facebook.com/watch/?v=1304045263296159> (дата звернення: 9.12.2024).

References

1. Hrytsa S. Folklor u prostori ta chasi. *Vybrani staty* Ternopil : Aston, 2000. 228 s.
2. Ivanytskyi A. Istorychna Khotynshchyna. Muzychno-etnografichne doslidzhennia. *Zbirnyk folkloru*. Navchalnyi posibnyk z muzychnoi folklorystyky dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv kultury i mystetstv I –IV rivniv akredytatsii. Vinnytsia : Nova knyha, 2007. 576 s
3. Ivanytskyi A. I. Khrestomatiia z ukrainskoho muzychnoho folkloru (z poiasnenniamy ta komentariiamy): navch. posib. dlia VNZ kultury i mystetstv. Vinnytsia : Nova Knyha, 2008. 520 s.
4. Kylymnyk S. Ukrainskyi rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittleni. Knyha 1. Kyiv : AT «Oberehy», 1994. 400 s.

5. Pysannia Osypa Yurii Fedkovycha. Pershe povne i krytychne vydannia. Tom 1. Poezii / Z pervodrukiv i avtohrativ zibrav, uporiadkuvav i poiasnennia dodav d-r Ivan Franko. Lviv : drukarnia Naukovoho tovarystva im. Shevchenka. 1902. KhKhII, 806 s.

6. Sydorivskiy starostynskiy okruh. (2021, 14 sichnia). Malanka. s. Sydoriv. 2021 [Dolucheno video] [Onovlennia statusu] Facebook <https://www.facebook.com/watch/?v=1304045263296159> (data zvernennia: 9.12.2024).

MODIFIED AND STABLE ELEMENTS OF MALANKA SONGS IN THE CONTEXT OF THE MALANKA RITE (on the example of expeditionary records of Sydoriv village, Ternopil region)

Romaniuk Iryna – candidate of art studies (PhD), associate professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

The article analyzes the recordings of Malanka songs from the village of Sydoriv, Ternopil region, in the context of the modification and sustainability of the traditions of the Malanka rite. The initial historiography of the Malanka rite records from the historical area of residence – the Dnistr region – is outlined. The collections of texts of Malanka songs in the recordings of Yuriy Fedkovych are considered, and the significance of the notations contained in them is emphasized. In the context of Sofia Hrytsa's concept of a separate movement of lyrics and melodies in space and time, parallels with modern recordings of malanka songs are drawn. On the example of recordings of Malanka songs from the village of Sydoriv, Ternopil region, the author shows the modification of the plots through the prism of national and cultural identity and the constancy of the traditional rhythmic and intonational formula and rhythmic structure of the verse. In most regions where Malanka is used, texts with different plots are sung to the same melody, which confirms the paradigmatic model of the development of Ukrainian musical folklore by S. Hrytsa.

Key words: Ukrainian musical folklore, rhythmic structure of the poem, Malanka songs, national and cultural ideology, Malanka rite.

UDC 78:398.8

MODIFIED AND STABLE ELEMENTS OF MALANKA SONGS IN THE CONTEXT OF THE MALANKA RITE (on the example of expeditionary records of Sydoriv village, Ternopil region)

Romaniuk Iryna – candidate of art studies (PhD), associate professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

The purpose of the article is to examine the time-spatial vectors of movement of Ukrainian musical folklore, in particular malanka songs through the prism of S. Hrytsa's concepts and our own analytical observations.

Research methodology. Ethnomusicological studies by S. Hrytsa, A. Ivanytskyi, B. Lukaniuk, and a number of others devoted to the problems of transformation of Ukrainian musical folklore were considered. The main basis of the study was the author's own expeditionary recordings to the village of Sydoriv, Ternopil region, which is located within the Dniester area of the Malanka rite.

Conclusions. The time-spatial vector of Malanka songs from the moment of their origin to the present day has gone through a long way of development and modification. The local traditions of the village of Sydoriv have demonstrated the stability of the Malanka rite over a period of almost a century, while retaining their own unique elements. Nevertheless, the rhythmic structure of the poem and the intonation formula remained unchanged through the centuries, and new relevant and more understandable texts were strung on it over time. The above studies confirmed S. Hrytsa's opinion about the variability of the text and the stability of the tune of Ukrainian musical folklore.

Novelty. The malanka songs of the studied village in the ethnomusicological discourse are included in the research and the prerequisites for the variability of the plots with the replacement of tradition with the actual theme of the struggle for the freedom of Ukraine, which forms the national and cultural identification of the younger generations, are traced.

Practical significance. The materials presented in the article can be used in pedagogical activities in classes on musical folklore, local history and performance practice of folklore groups.

Key words: Ukrainian musical folklore, rhythmic structure of the poem, Malanka songs, national and cultural ideology, Malanka rite.

Надійшла до редакції 12.11.2024 р.

УДК [572:7(477)]:001.891

**АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ
ЯК ФЕНОМЕНУ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ**

Тетяна Корнішева – кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музичного мистецтва, Херсонський державний університет, Херсон,
<https://orcid.org/0000-0002-1170-077X>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.881>
tkornisheva@ksu.ks.ua

Розглядаються головні чинники, що вплинули на усвідомлення особливостей втілення українського менталітету у художній культурі в історичній проєкції. Зазначене вище сприяє осмисленню антропологічних